

C. F. Meinander

1916–2004

Helsingin yliopiston arkeologian emeritusprofessori Carl Fredrik Valdemar Meinander – työtovereilleen ja oppilailleen Meijus – kuoli 87-vuotiaana 23. elokuuta 2004 pitkään sairastettuaan.

Meinander syntyi Helsingissä 6.10.1916 suomenruotsalaiseen sivistyssukuun. Hänen isänsä oli Muinaistieteellisen toimikunnan (nyk. Museovirasto) historiallisen osaston intendentti fil.tri K. K. (Konni) Meinander, maamme johtavia esineellisen kulttuurihistorian tuntijoita. Carl Fredrik sai siis jo lapsuudessa 'museaalisen kipinän', jos kohta muistamme hänet hänen oman uransa valossa paremminkin tutkijana ja opettajana kuin museomiehenä. CF pääsi isänsä avustamana jo lyseolaisena mukaan arkeologisille kaivauksille, ja kun yliopisto-opintojen aika koitti 1935, CF kirjoittautui oitis arkeologian ja historian luennoille.

Opiskeluajan kaivaukset veivät tutkijan alun professori Aarne Äyräpään mukana kentälle Etelä-Pohjanmaalle, jossa tutkittiin mm. Laihian pronssi- ja rautakautisia hautaröykkiöitä ja Vöyrin Käldamäen arvoituksellista rautakautista suokalmistoa. Tutkijan uralle suuntautunut opiskelija sai opiskeluaikanaan Muinaistieteelliseltä toimikunnalta tehtäväkseen suorittaa itsenäisesti kaivauksia, jotka tuohon aikaan, 1930-luvulla, olivat eräänlaisia pelastuskaivausten ja tieteellisesti painottuneiden tutkimusten yhdistelmiä. Eräs CF:n ensimmäisten kaivauskesien merkittävä ja julkaisuun johtanut kohde oli Mynämäen Pyheensillan kivikautinen asuinpaikka (1938), jonka myötä nuoren tutkijan kiinnostus suuntautui heti alkuun enteellisesti kohti kivikauden loppujakson problematiikkaa; kaivaustuloksensa CF julkaisi ensimmäisenä artikkelinaan aikakauskirjassa *Finskt Museum* 1939 ("Pyheensilta stenåldersboplats").

CF:n kiinnostus kohdistui jo opintojen kuluessa ja varsinaisen tutkijanuran alussa kuitenkin moniaalle. 1943 talvisodan käynyt ja jatkosodan taisteluihin osallistunut

reservin upseeri suoritti maisterin tutkinnon, jonka lopputyön aiheena oli eräät Laihian pitäjän hautaröykkiöt. Kun CF palasi Talin-Ihantalan torjuntataisteluissa tapahtuneen haavoittumisensa jälkeen tutkimusten pariin, hän pestautui Muinaistieteellisen toimikunnan esihistorian osastolle apulaisamanuenssiksi ja sai – oltuaan, epäilemättä vain museotyötä kokeillakseen ja hyvän työpaikan tarpeessa, välillä pari vuotta Suomenlinnan museon intendenttinä – nimityksen amanuenssiksi 1947. Hän sai tehtäväkseen jatkaa jo ennen sotia alkaneita kaivauksiaan Etelä-Pohjanmaan kulttuuripiirissä. Tältä ajalta juontuvat hänen monet eteläpohjalaiseen problematiikkaan pureutuvat julkaisunsa, mm. pro graduun pohjaava artikkeli Laihian hautaröykkiöistä (*Finskt Museum* 1943) sekä artikkelit Vähänkyrön roomalaisvalmisteisesta viinikauhasta (*Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja* XLV, 1945) ja Etelä-Pohjanmaan esihistoriallisen asutuksen edellytyksistä (*Nordenskiöld-Samfundets Tidskrift* VI, 1946). Kun *Etelä-Pohjanmaan historia* -sarjassa oli vuorossa alueen esihistorian osuus, sai CF sen tehtäväkseen oppi-isältään Arne Äyräpäältä, jolle kirjoitustyö oli alun perin uskottu; teos ilmestyi vuonna 1950.

1940-luvulla CF teki tutkimuksia myös Keski-Pohjanmaalla ja Savossa ja kosketelipa hän ohimennen Pohjois-Suomenkin esihistoriaa – tuolloinhan eivät varsinaiset Pohjois-Suomen arkeologiset tutkimukset vielä olleet lähteneet käyntiin, vaan jokainen yksittäinen löytökin oli julkaisemisen arvoinen ja merkittävä lisä tietämykseen. Savossa CF tutki Vehmersalmen Roikanmäen kivikautista asuinpaikkaa, joka antoi hänelle aiheen oikaista Saimaan vesistön geologisesta kehityksestä yli kaksi vuosikymmentä aikaisemmin tutkimuksen tehneen Aaro Hellaakosken käsityksiä Muinais-Saimaan ylimmän rannan kronologiasta (”Vehmersalmen Roikanmäen kivikautinen asuinpaikka. Lisää Saimaan historiaan”, *Suomen Museo* 1947–1948). Hellaakoski julkaisi vastineen tähän artikkeliin seuraavassa *Suomen Museon* numerossa joutuen toteamaan, että Meinander oli kyllä oikeassa, mutta että hän itsekin oli virheen jo siihen mennessä useissakin artikkeleissaan oikaissut. CF:n havainnot toivat kuitenkin järvien vesistöhistorian tutkimukseen uusia, arkeologisiin tietoihin perustuvia yleisiäkin metodisia lisäjä.

Varhainen kosketus Pyheensillassa myöhäiseen kivikauteen johti tämän aikakauden ja sitä seuraavan pronssikauden analyttiseen tutkimiseen 1950-luvulla. 1954 ilmestyi kaksi laajaa tutkimusta, joista toisen, kivikauden loppujaksoa käsittelevän Die Kiukaiskultuur –teoksen (*SMYA* 53) CF aikoi esittää väitöskirjanaan, mutta kun hänen opettajansa Arne Äyräpää suhtautui ajatukseen kriittisesti, CF jatkoi teemaa ajassa eteenpäin ja laati maamme pronssikaudesta monografian *Die Bronzezeit in Finnland* (*SMYA* 54), joka kelpasi. Nämä kaksi teosta muodostavat yhä vielä, vaikkakin monella tapaa tietenkin jo vanhentuneen yleiskatsauksen paitsi ajanjakson 2000–500 eKr. esineistöön myös siihen kulttuuriseen ja väestölliseen jatkumoon, joka johtaa kivikaudesta pronssikauteen; tämän seikan korostaminen oli CF:n väitöskirjan ja Kiukais-teoksen tärkeä lisä Suomen esihistoriaan. Myöhemmin CF palasi jatkuvuuskytymykseen ja ”venytti” kulttuuri- ja etnistä jatkumoa pronssikaudesta eteenpäin.

Meinander siirtyi 1957 Muinaistieteellisen toimikunnan virkahierarkiassa astetta ylemmäs, esihistoriallisen osaston intendentiksi. Hänen tieteelliset kenttätutkimuksensa jatkuivat läpi 1950-luvun tiiviinä. Hän teki useana kesänä kaivauksia kivikautisilla asuinpaikoilla Ahvenenmaalla tähtäimessä maakunnan kivikauden yleisesitys, joka ei kuitenkaan koskaan valmistunut. Muutama merkittävä artikkeli tuloksista kuitenkin kehkeytyi: ”Tjärnan” (*Åländsk Odling* 1953), ”Kolsvidja” (*SMYA* 58, 1957) ja ”Smikärn” (*Finskt Museum* 1962). Niissä CF laati ansiokkaasti Ahvenanmaan kivikauden kronologiaa ja selvitti Ahvenanmaan ja Ruotsin nuoremman kivikauden kulttuurisuhteita, eritoten kampakeraamisen ja Skandinavian kuoppakeraamisen kulttuuripiirin välisiä kontakteja.

Meinanderin 1960-luvun alun tutkimuksissa näkyy selvä pyrkimys laajempiin näkökulmiin Suomen esihistoriaan ja avarampiin alueellisiin katsauksiin Pohjois- ja Itä-Euroopan kivikauteen; myös tiettyä teoreettista pohdintaa niissä esiintyy. Niinpä hän artikkelissaan ”De subneolitiska kulturgrupperna i norra Europa” (*Soc. Scient. Fenn., Vuosikirja XXXIX*, 1961) erottaa laajassa kampakeraamisessa kulttuuripiirissä alueellisia, toisiinsa liukuvin ja eri esinetyyppien valossa erilaisin maantieteellisin ja kronologisin rajoin tangeeraavia ”alakulttuureja”, ja osoittaa samalla kuinka innovaatiot, niin teknologiset kuin typologisetkin ja samalla varmaan arkeologisessa aineistossa näkymättömät kulttuuri-ilmiotkin, leviävät innovaatiokeskuksistaan aaltomaisesti ympäristöönsä, ”kuten aallot vedessä kun siihen on heitetty kivi”. Tämä artikkeli edustaa Suomessa tuohon aikaan harvinaista puheenvuoroa muualla maailmassa vellovaan keskusteluun innovaatioiden synnystä ja leviämisestä sekä kysymyksestä niiden ajallisesta elinkaaresta; jos artikkeli olisi ollut kirjoitettu englanniksi tai saksaksi, olisi se taatusti noteerattu kansainvälisessä keskustelussa. Toinen samassa mielessä merkittävä artikkeli oli ”Kommentarer till spånpilens historia” (*Finskt Museum* 1962), jossa CF seuraa erään piiteknologian, säleiskennän, levintää Pohjois-Euroopassa.

Meinanderin tutkimusintresseissä kansainvälinen aspekti jäi selvästi kotimaisen varjoon vaikkakin hänen kontaktinsa skandinaaviin ja neuvostoliittolaisiin tutkijoihin oli varsin kiinteä ja hän teki lukuisia kongressimatkoja ulkomaille ja osallistui – myös järjestäjänä – moniin pohjoismaisiin kongresseihin ja seminaareihin. Hän oli mm. vuoden 1951 Pohjoismaisen arkeologikongressin sihteeri ja vuoden 1967 kongressin järjestelytoimikunnan puheenjohtaja sekä useiden Neuvostoliiton ja Suomen arkeologien yhteisten tutkijakokousten organisoija. 1956 CF osallistui Novgorodin kaivauksille kauan ennen kuin edes tieteelliset tutustumismatkat sodanjälkeiseen Neuvostoliittoon olivat mahdollisia. Hänen merkittävin kansainvälinen tehtävänsä oli yhtenä parinkymmenen muun kansainvälisen retkikunnan mukana Pohjois-Sudanin muinaisjäännöksiä pelastamaan lähetetyn ja UNESCO:n alaisuudessa toimineen Yhteispohjoismaisen Nubian-retkikunnan ensimmäisen kenttäsesongin johtajuus 1961. Hän hoiti tehtävän vaikeissa ja ennen kokemattomissa oloissa jämerästi ja täsmällisesti, mutta retken koomaan tieteelliseen aineistoon hän ei koskaan tutkimusmielessä kajonnut.

1960-luvun kuluessa arkeologiassa alkoi tapahtua merkittävää tieteenfilosofista muutosta: ns. kulttuurihistoriallinen, kuvaileva, historiaan sitoutunut arkeologia väistyi ns. uuden arkeologian, positivistisen, lainalaisuuksia etsivän ja antropologisiin malleihin tukeutuvan arkeologian tieltä. Meinanderin kiinnostus teoreettisiin kysymyksiin ja uusimpien tutkimusaspektien soveltamiseen – kiinnostus joka orasti jo hänen em. teoreettisia kysymyksiä pohtivissa artikkeleissaan – sai ruokaa. Yhtenä merkittävänä katalysaattorina tässä oli eittämättä Ruotsin arkeologian ”uudistajan” Mats P. Malmerin kolossaalinen 1962 ilmestynyt väitöskirja *Jungneolithische Studien*, jonka CF arvosteli (*Finskt Museum* 1964), eikä joka kohdin ylistävässä sävyssä kuten Ruotsissa yleisesti tehtiin. Toinen innoittava teos oli David Clarken koko maailman arkeologikuntaa sävyttänyt teos *Analytical Archaeology* vuodelta 1968, jonka Meinander pani kaikkien nuorempien kollegoidensa luettavaksi. CF heittäytyi täysin rinnoin ”uuden arkeologian” metodologian käyttämiseen ja mittasi ahkerasti ja kekseliäästi Suomen vasarakirveskulttuurin kirveistä morfologisia muuttujia, koodasi niitä lävistettäväksi reikäkorteille ja käsiteltäviksi tietokoneella tilastollisin monimuuttujamenetelmin. Työ jäi kuitenkin kesken, koska tiedostoista tuli niin suuria, ettei niitä – CF:n väittämän mukaan – silloisilla nykisiin verrattuna alkeellisilla tietokoneilla voitu käsitellä. CF ymmärsi tuolloin, tietokoneiden tehdessä 1960-luvun lopulla tuloaan Suomenkin arkeologiaan, uusien laskentamenetelmien mahdollisuudet, muttei ehtinyt enää kehityksen nopeaan

vauhtiin itse mukaan. Näkyvin tulos tästä rupeamasta oli kirveiden tarkka levinneisyyskartta, jota muut tutkijat saivat käyttää myöhemmin omissa tutkimuksissaan, ja suurin merkitys sillä oli siinä, että vastaisessa opetustyössään CF saattoi välittää oppilailleen omakohtaista kokemusta tämältyyppisessä tutkimuksessa. Meinanderin valmiutta tarttua ajan haasteisiin kuvastaa hänen 1968 tekemänsä aloite – pontimena pari vuotta aikaisemmin Upsalassa pidetty kansainvälinen arkeologisen esineistön atk-käsittelyä pohtiva seminaari – perustaa Kansallismuseon kokoelmien atk-rekisteri, minkä toteutuminen jäi siinä vaiheessa kuitenkin sikseen jatkuakseen vasta pari vuosikymmentä myöhemmin.

Kansallisuusongelmat ja erityisesti suomalaisten etninen alkuperä ja historian saatossa tapahtunut muutosprosessi, askarrutti CF:n mieltä jo 1950-luvulta lähtien ja koko ajan tutkijanuran kuluessa lisää painoa saaden. Tutkimukset Etelä-Pohjanmaan asutushistoriasta samoin kuin pohdinnat Kiukaisten kulttuurin ja pronssikauden välisestä kulttuurijatkumosta johdattivat näiden kysymysten äärelle jo varhain, ja ensimmäinen eksplisiittisesti etnisiin ongelmiin paneutuva julkaisu oli 1954 ilmestynyt artikkeli ”Var bodde urfinnarna?” (*Nordenskiöld-Samfundets Tidskrift* XIV). Siinä ja eräissä myöhemmissä artikkeleissaan, mm. ”Till frågan om finnarnas ursprung” (*Nya Argus* 1959) ja ”Två bidrag till historien om det finska folkets uppkomst” (*Nya Argus* 1967), samoin kuin monissa aikaisemmin mainituissa kivi- ja pronssikaudta käsittelevissä töissään hän korosti asutus- ja etnistä jatkuvuutta vastapainoksi vaellusteorioille, jotka olivat dominoineet Aspelinin ja Hackmanin ajoista lähtien. Kukkaansa nämä ajatukset puhkesivat 1960-luvun lopulla, kun CF sai tutkittavakseen Espoon Dåvitsin esiroomalaiseen aikaan ajoittuvasta kalmistosta kaivetun aineiston; siitä kehkeytyi artikkeli (”Dåvits. En essä om förromersk järnålder”, *Finskt Museum* 1969), joka lopullisesti vakiinnutti ns. jatkuvuusteorian – eli teorian asutus- ja etnisestä jatkuvuudesta yli aikaisemmin löytötyhjiöksi käsitetyn ajanjakson n. 500 eKr. ja 100 jKr. välissä – ja syrjäytti aikaisemman, Alfred Hackmanin jo 1900-luvun alussa esittämän käsityksen suomalaisten vaelluksesta Baltian kautta Suomenlahden pohjoispuolelle ensimmäisten vuosisatojen kuluessa jKr. Vaikka Julius Ailio oli ollut Hämeen osalta tällä kannalla jo puoli vuosisataa aikaisemmin, oli Meinander nyt saanut perusteltua asutusjatkuvuuden vakuuttavasti löytöaineiston avulla, ja ”löytöpositivismi” oli näin niittänyt näyttävää satoa esihistorian tutkimuksessa.

Kun Meinander palasi myöhäisessä tuotannossaan vielä kerran Etelä-Pohjanmaan asutuskehitykseen (”Fortiden i svenska Österbotten”, *Svenska Österbottens historia* 1, 1977), jää hän yllättävästi, mutta ehkä juuri ”löytöpositivismia” soveltavana vanhalle kannalleen maakunnan asutuskatkoksesta viikinkiaikana ja joutui näin ”uudistusmielisten”, katkoksen hylkäävien tutkijoiden eikä vähiten ruotsinkielisen Etelä-Pohjanmaan harrastelija-arkeologien hampaisiin. Hän ei kuitenkaan katsonut enää tarpeelliseksi ryhtyä debattiin asiasta: tuleva tutkimus ratkaiskoon asian, eivät kieli- tai kansallisuuspoliittiset asenteet, joita hän muutenkin kaihtoi.

Suomen suvun esihistoriaa Meinander piti niin tärkeänä problematiikkana, että keskitti uransa myöhemmässä vaiheessa kosolti voimaansa se selvittämiseen. Hän oli alullepanijana, kun kaikkien relevanttien tieteenalojen edustajat kokoontuivat 1980 Tvärminneen vertailemaan teorioitaan Suomen suvun alkuperästä ja etnisestä kehityksestä symposiossa (*Bidrag till Kännedom av Finlands Natur och Folk* 131, 1984), josta tuli ehkä merkittävin tieteellinen tapahtuma tällä alalla ja joka sai sittemmin 1990-luvulla jatkoakin. CF kirjoitti joitakin artikkeleita etnisistä kysymyksistä myöhäisessä tuotannossaan, ja erikseen on mainittava hänen 1976 Suomalaisessa Tiedekatemiassa pitämänsä esitelmä ”Suomen kansan syntyperä tieto-opillisena ongelmana” (julkaistu

Akatemian esitelmät ja pöytäkirjat -sarjassa 1977), koska se pyrkii sitomaan yhteen CF:n teoreettiset näkemykset arkeologian tiedonmuodostuksesta tähän nimenomaiseen teoriaan.

Vielä viimeisinä virkavuosinaan Meinander kehitteli Suomen Akatemian tutkimusmäärärahan turvin projektia Volosovon kulttuurista, jossa olisi selvitetty kivikauden loppujakson ilmiöt koko pohjoisessa Itä-Euroopassa, Suomessa ja Baltiassa ja korostettu nimenomaan etnisiä аспектеjä, mutta projekti kuivui kokoon, ei CF:n syystä vaan siksi, ettei laaja eri maiden arkeologeista koostunut tutkijajoukko pysynyt koossa. Tätä projektia suunnitellessaan CF lanseerasi käsitteen ”Volosovo-syndrooma” kuvaamaan laajalla alueella esiintyviä paralleeleja kulttuuri-ilmiöitä, jotka hieman varioiden ja erilaisia kombinaatioita muodostaen – huomaa ”uudessa arkeologiassa” korostettu polyteettinen periaate! – ilmentävät kulttuurin adaptoitumista erilaisiin ympäristö- ja kulttuurikontaktitilanteisiin. Tässä on nähtävissä selvä kytkeä esimerkiksi edellä mainittuun vuoden 1961 ”De subneolitiska kulturgrupperna” -artikkeliin sekä 1979 ilmestyneeseen artikkeliin arktisista innovaatiokeskuksista (”Innovation centres in the Arctic”, *Journal of Finno-Ugric Research in Sweden* 1979) ja oikeastaan kaikkeen siihen, mitä CF oli sanonut etnisistä kysymyksistä eri yhteyksissä. Meinander pohti myös kulttuuri-käsitettä ja hänen pohdintansa käsitteen sisällöstä arkeologisen tutkimuksen kehityksessä tuotti hänen kansainvälisesti ehkä näkyvimmän artikkelinsa ”The concept of culture in European archaeological literature”, jonka G. Daniels julkaisi 1981 kokoomateoksessaan *Towards a History of Archaeology* ja johon Bruce Trigger viittaa, Tallgrenin klassisen ”The method of prehistoric archaeology” -artikkelin ohella ainoana suomalaisena kontribuutiona, teoksessaan *A History of Archaeological Thought* vuodelta 1989.

Edellä olen käsitellyt vain tärkeimpiä Meinanderin tieteellisen toiminnan piirteitä ja tuloksia. Hän oli kuitenkin vieläkin monipuolisempi, mutta pelkän lyhyen maininnan varaan on jätettävä mm. CF:n kiinnostus esihistoriallisen, eritoten rautakautisen yhteiskunnan rakenteisiin sekä taloushistoriallisiin kysymyksiin. Eräät hänen 1980-luvun artikkelinsa koskettelivat Suomen rautakautista viljelyhistoriaa (”Om introduktionen av sädesodling i Finland”, *Finskt Museum* 1983), mutta viimeisessä tieteellisessä artikkelissaan hän palasi varhaiseen aiheeseensa, Itä-Euroopan ja Skandinavian välisiin suhteisiin pronssikaudella (”Akozino, Achmylovo och mälaryxorna”, *Finskt Museum* 1985).

Meinander kuului siihen arkeologipolveen, joka ymmärsi kaiken virkatyön perimmäiseksi motiiviksi tieteellisen tutkimuksen. Siksi olen tässä korostanut hänen tutkimusaktiviteettejaan ja jättänyt virkauran vähemmälle. Hänen toimintansa viimeiset kymmenen vuotta keskittyivät akateemiseen opetukseen, kun hänet 1970 nimitettiin Ella Kivikosken seuraajaksi Suomen ja Pohjoismaiden arkeologian professorin virkaan. Hän muutti oppituolin nimeksi arkeologian osoittaakseen, että se oli ainoa oppituoli Helsingin yliopistossa, joka opetti arkeologian teoriaa ja metodiikkaa – ettei klassillisen filologian piirissä viriävä klassillinen arkeologia suinkaan pystynyt täyttämään tätä tarvetta. Opettajana CF oli innovatiivinen ja innostava ja luennoitsijana jo dosenttikaudelta (1955-) lähtien suorastaan säkenöivä; tosin aiheeseensa palavasti innostuneen ja luennointitilanteessa vauhtiaan kiihdyttävän dosentin karttakepillä suorittamat näyttävät jonglöörikuviot, avainnipun helistykset taskussa tai diakuvan käryäminen kuumenevassa projektorissa saattoivat joskus viedä kuulijoiden huomion toisaalle. Mutta luennointi oli äärimmäisen selkeää ja jäseneltyä.

Meinanderin professorikauden kuluessa arkeologian laitos kehittyi yhden professorin ja yhden assistentin työyhteisöstä yhden professorin ja kahden assistentin kokoiseksi,

mutta kun laitos muutti 1972 Kansallismuseosta Museoviraston mukana Nervanderinkadulle, laajenivat sen toimitilat moninkertaisiksi: yhden luentosali-seminaari-projektityöskentelyhuoneen ja professorin työkopponen käsittävistä ”minilaitoksesta” peräti kahden työhuoneen, kirjasto-projektihuoneen ja tilavan luentosalin opetus- ja tutkimusyksiköksi. Uusissa tiloissa saatettiin nyt kehittää opetusta ja tutkimusta CF:lle mieluisalla tavalla, projekteina. 1970-luvulla yliopistollista tutkimusta alettiin toteuttaa ja rahoittaa projektiperiaatteella; CF omaksui periaatteen hanakasti ja assistenttiansa avustuksella alkoi ottaa ideoita projekteja. Eräät kampakeraamisen kulttuurin tyypillisen vaiheen ilmiöt oli sopiva tutkimusteema, myöhemmin Suomen rautakauden yhteiskunta ja lopuksi edellä mainittu ”Volosovo-syndrooma”. Projekteihin kytkettiin jokakesäiset opetuskaivaukset – tämänkin opetusmuodon Meinander kehitti systemaattiseksi – ja projektiryhmien tuloksista oli tarkoitus laatia pro gradu –tutkielmia ja monografioita, mutta nämä suunnitelmat eivät kuitenkaan CF:n pettymykseksi ottaneet toteutuakseen. Meinanderin kaudella arkeologian laitos tuotti kuitenkin maistereita paljon suuremmalla intensiteetillä kuin ennen sitä, ja CF kannustikin onnistuneesti monia ”roikkumaan” jääneitä opiskelijoita saamaan opintonsa päätökseen. Rungas graduotanto näkyy hyvin Meinanderin perustamassa laitoksen monistesarjassa (”sinisessä sarjassa”), jossa suurin osa valmistuneista tutkielmista julkaistiin.

Arkeologian laitoksen pedagoginen ja didaktinen profiili kehittyi ja monipuolistui Meinanderin kaudella. CF ymmärsi teorian ja metodien opetuksen merkityksen ja siksi opetusohjelmaan ilmestyi näitä asioita käsitteleviä luentosarjoja ja seminaareja. Meinander otti myös tavakseen kutsua nuoria, usein Museovirastossa toimivia maistereita luennoimaan erikoiskursseja. Epäilemättä idean takana oli paitsi tiedon jakaminen myös laitoksen ja viraston yhteisten intressien korostaminen. Tässäkin tulee ilmi mielenkiintoisella tavalla Meinanderin kokonaiskäsitelmä arkeologisesta tutkimuksesta. Hän korosti aina teorian merkitystä, mutta piti empiiristä aineistoa ehdottoman tärkeänä kaiken tutkimuksen lähtökohdaksi: deduktiivinen ja induktiivinen eteneminen tutkimuksessa eivät olleet toisensa poissulkevia periaatteita ja löytö- ja havaintoaines muodosti aina kaiken päättelyn perustan. Laitoksen ja viraston kytkennän piti olla saumaton, ja kun tämän kirjoittaja olosuhteiden pakosta erotti laitoksen myöhemmin viraston fyysisestä yhteydestä ja liitti sen yliopiston yhteyteen, CF paheksui ratkaisua suurin sanoin.

Laitoksen hallintoonkin Meinander teki uudistuksia. 1970-luvulla demokraattinen hallintomalli oli vasta tekemässä hidasta tuloaan Helsingin yliopistoon kun CF päätti astua kehityksen etulinjaan ja perusti laitosneuvoston, johon kuului vaaleissa valittuja opettaja- ja opiskelijajäseniä. Neuvosto kokoontui pari kertaa lukukaudessa, mutta elin oli paljolti vain ele: päätöksenteko jäi vankasti CF:n omiin käsiin.

Meinanderin viimeiseksi tieteelliseksi hankkeeksi jäi radiohiilimenetelmän käytön kehittäminen Suomessa. Hänhän oli ollut yksi aloitteentekijöistä, kun maahamme hankittiin ¹⁴C-laboratorio 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa. 1980-luvulla maailmalla levinnyt hiukkaskiihdyttimen käyttö (AMS) näytteiden analysoimisessa oli omaksuttava myös Suomessa. CF ryhtyi ajamaan asiaa pontevasti ja Upsalassa pidettiin 1983 hänen aloitteestaan seminaari asiaa pohjustamaan. Hanke ei toteutunut Meinanderia tyydyttävällä vauhdilla taloudellisista ja organisatorisista syistä, mutta nythän asiat ovat järjestymässä ja suomalaisiakin näytteitä saadaan vuosittain AMS-menetelmällä ajoitettua – tässä Meinanderin ansio on syytä muistaa.

Meinander siirtyi täysinpalvelleena eläkkeelle 1982. Luennot ja kontaktit opiskelijoihin olivat kuitenkin sen verran mieluisia, että hän jäi vielä yhdeksi lukuvuodeksi laitoksen dosentiksi. Tutkimustoiminta tyrehtyi vähitellen, mutta CF:n kynä tuotti vielä tekstiä: C. A. Nordmanin elämäkertaa ja jatkosodan yksikön historiikki, kummatkin 1991.

Luottamustehtäviä ja kunnianosoituksia kertyi Meinanderille vuosien varrella lukuisia. Hän toimi mm. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen sihteerinä 1952–59 ja sittemmin johtokunnan jäsenenä, varapuheenjohtajana ja puheenjohtajana, viimeksi mainittuna 1973–77; työjäseneksi hänet kutsuttiin 1955. Nordenskiöld-samfundetin sihteerinä hän oli 1953–55 ja johtokunnan jäsenenä 1953–64 sekä Suomen tiedeseuran notaarina 1958–60 ja johtokunnan jäsenenä 1968–75. International Council of Museums’in Suomen jaoston sihteerinä Meinander oli 1955–62. Valtion humanistisen toimikunnan jäsenenä 1970–73 hän saattoi edistää projektitutkimusideaansa. Kansainvälisistä luottamustehtävistä mainittakoon jäsenyydet Kansainvälisessä arkeologiunionissa 1971–81 ja Antropologisen tutkimuksen pohjoismaisessa neuvostossa vuodesta 1966 lähtien. Meinander kutsuttiin Suomen tiedeseuran jäseneksi 1960 ja Suomalaisen tiedeakatemian jäseneksi 1975. Hän oli useiden tieteellisten seurojen työ- tai kirjeenvaihtajajäsen: Suomen maantieteellinen seura, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Kalevalaseura, Deutsches Archäologisches Institut. 1986 hänet kutsuttiin Suomen arkeologisen seuran ja 1995 Suomen Muinaismuistoyhdistyksen kunniajäseneksi. *Finskt Museum* -vuosikirjaa hän toimitti peräti 20 vuotta (1956–75) ja hänen aloitteestaan yhdistys perusti *Iskos*-sarjansa, jonka ensimmäinen numero ilmestyi 1976.

Komean tutkijan- ja opettajanuran loi tulisieluinen, idearikas ja nopealiikkeinen, joskus kokouksissa ja seminaareissa hiukan arvaamattomasti käyttäytyvä, mutta kuitenkin aina korrektisti ja selkeästi mielipiteensä esittävä mies. CF nautti shokeeraajan roolista olematta mahtipontinen ja osasi tasoittaa kärjekkäätkin puheenvuoronsa muutamalla sovinnollisella sanalla ja sarkasmiin vivahtavalla terävällä huumorilla. Puhujana hän osasi ottaa kuulijansa. Muistan eräänkin kansainvälisen kokouksen Upsalassa, jossa Meinanderia pyydettiin pitämään ex tempore päättäjäispuhe illallispöydässä; puheessa oli osiot kunkin osanottajan kotimaan kunniaksi ruotsiksi, saksaksi, ranskaksi, suomeksi ja englanniksi, ja kun klassillisen koulun käynyt CF lisäsi loppuun myös latinankielisen osan, sai kuudella kielellä pidetty puhe ansaitsemansa raikuvat suosionosoitukset osakseen.

Carl Fredrik Meinanderin kuolema vei pois arkeologin, joka näki tieteenalansa suuret muutokset 1930-luvulta 1980-luvulle asti ja oli itse niiden suuntaa määrätietoisesti ohjaamassa. Hänen omaa vankkumatonta tutkijan asennettaan kuvastaa hänen mielellään esittämänsä siteeraus Leopold von Rankelta: menneisyyden tutkimuksen perimmäisenä tavoitteena on aina selvittää ”wie es eigentlich gewesen ist”.

Ari Siiriäinen